

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้ก้าวทันความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ มีการติดต่อสัมพันธ์กับประชาคมโลกอย่างกว้างขวางมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวคุณภาพการศึกษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางอินเตอร์เน็ตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้ารู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการศึกษาคือกระบวนการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างต่อเนื่องและมั่นคงตามศักยภาพของแต่ละคน (ปฐมฤกษ์ มณีเนตร, 2554, หน้า 1)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษามาโดยตลอด จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1) พ.ศ.2504-2509 จนถึง (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2556-2559 ที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศในทุกด้านรวมทั้งด้านการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 1) พ.ศ.2504-2509 จนถึง (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2552-2559 เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาการศึกษา และรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 (พ.ศ.2553) เพื่อเป็นกฎหมายด้านการจัดการศึกษาแก่ประชาชน โดยกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ มาตรา 22 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 4 และ 8)

เพื่อให้การจัดการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา โดยกำหนดไว้ใน มาตรา 9 ความว่า “การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 5) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 (2542, หน้า 53-54) ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ในพื้นที่ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษา จากกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจึงมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดก็ได้ตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการ ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยมุ่งหวังให้เกิดความเสมอภาคในการจัดการศึกษาและ พัฒนาคุณภาพการศึกษาประชาชนในชุมชน การวางรากฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพของ คนไทยอย่างแท้จริง

จากข้อบัญญัติตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ดังกล่าว ทำให้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่วนราชการต่างๆ ดำเนินการอยู่ ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวง มหาดไทย กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานคณะกรรมการการประถม- ศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ ได้ถ่ายโอนมาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันได้แก่เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งหมดภายใต้ชื่อ “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2553ข, หน้า 2) โดยใช้งบประมาณ จากรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ เพื่อมุ่งพัฒนา ความพร้อมของเด็กในวัย 3-5 ปี ให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และมีความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาต่อไป

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กเป็นอย่างมากจึงกำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ.2550-2559 (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 1-38) ขึ้นเพื่อเป็นกรอบและแนวทางให้ ทุกภาคส่วนนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะเด็กเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอย่าง ยั่งยืนและเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีค่ามากที่สุด การพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก

ในการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ เด็กแรกเกิดถึงอายุ 6 ปี เป็นช่วงที่สมองเด็กเรียนรู้อย่างรวดเร็วและมีการพัฒนาในทุกด้านมากที่สุด สมองจะมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดในช่วง 2 ปีแรกของชีวิต และลดอัตราการสร้างสายใยประสาทลงบ้าง ช่วงอายุ 6-10 ปี หลังจากนั้นจะปรับเปลี่ยนเล็กน้อย การพัฒนาให้สมองเด็กเจริญเติบโตได้ดีขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือการได้รับอาหารสมบูรณ์ การเลี้ยงดูด้วยความรักความผูกพันภายในครอบครัว สัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่ลูก การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญเติบโต และการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับวัยของเด็กแต่ละคน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานที่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กห่างที่สงรองจากครอบครัว ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงจำเป็นต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐานทั้งด้านโครงสร้าง อาคารสถานที่ บุคลากร และการให้บริการ เพื่อให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการส่งเสริมสุขภาพและเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามวัย อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ สำหรับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพนั้น ควรพัฒนาทั้งคน สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีควบคู่กันไป และผู้ที่รับผิดชอบงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรได้รับทราบนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่ถูกต้องจึงจะทำให้ผลการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย เด็กที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็จะได้รับการดูแลอย่างมีคุณภาพต่อไป (ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี, 2555, หน้า 1)

แม้รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาปฐมวัยและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ก็พบปัญหาหลายประการ ดังรายงานการวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็ก ปิงปประมาณ พ.ศ.2553ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2553, หน้า 2-7) พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพเด็กมีปัญหาดังนี้ 1) สื่อการเรียนการสอนที่มีไม่เพียงพอกับเด็ก ไม่ทันสมัย ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน และไม่หลากหลาย 2) พื้นที่ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่ได้มาตรฐาน ทрутโทรม ไม่มั่นคงแข็งแรง ไม่เอื้อต่อการทำกิจกรรม ไม่มีความเป็นสัดส่วน ห้องน้ำห้องส้วมไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่เพียงพอและเหมาะสมสำหรับเด็ก 3) เด็กมีพัฒนาการช้า ไม่เหมาะสมกับวัย ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมพัฒนาเด็ก 4) เด็กส่วนใหญ่ฟันผุ เป็นโรคภูมิแพ้และเป็นหวัดบ่อย สาเหตุเนื่องมาจากเด็กถูกเลี้ยงแบบตามใจ ไม่ได้รับการฝึกนิสัยในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ และขาดการออกกำลังกาย สำหรับด้านผู้ดูแลเด็ก พบปัญหาดังนี้ 1) ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับการฝึกอบรมพัฒนาตนเอง ไม่สามารถเลือกหัวข้อการฝึกอบรมเองได้เนื่องจากผู้บริหาร

หรือต้นสังกัดเป็นผู้กำหนด 2) ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้จบปริญญาตรีทางการศึกษาปฐมวัย ส่วนมากเป็นวุฒิปริญญาตรีสาขาอื่น ทำให้การจัดการด้านต่างๆ ไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐาน 3) จำนวนผู้ดูแลเด็กไม่สอดคล้องกับจำนวนเด็ก ต้องทำหน้าที่หลายอย่าง และด้านการบริหารจัดการ พบปัญหาดังนี้ 1) งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ได้รับงบประมาณล่าช้าเนื่องจากต้นสังกัดให้ความสำคัญน้อย 2) การบริหารจัดการไม่เป็นระบบและไม่คล่องตัวขาดความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด และไม่มีผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในการบริหารจัดการที่ดี

ดังนั้น เพื่อให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอะไรบ้าง
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้
โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสำคัญดังนี้

1. ได้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือใช้ประกอบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 ปัจจัยหลัก ดังนี้

- 1.1.1 ปัจจัยหลักด้านการบริหารจัดการ
- 1.1.2 ปัจจัยหลักด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.1.3 ปัจจัยหลักด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้

1.1.4 ปัจจัยหลักด้านอาคารสถานที่

1.1.5 ปัจจัยหลักด้านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

1.1.6 ปัจจัยหลักด้านการเมืองในท้องถิ่น

1.2 ประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1.2.1 ประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ

1.2.2 ประสิทธิภาพด้านบุคลากร

1.2.3 ประสิทธิภาพด้านอาคารสถานที่

1.2.4 ประสิทธิภาพด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร

1.2.5 ประสิทธิภาพด้านชุมชน

1.2.6 ประสิทธิภาพด้านคุณภาพเด็ก

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ตามระยะของการวิจัย ดังนี้

2.1 ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย

2.1.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัจจัยหลัก ปัจจัยรอง และปัจจัยย่อย ที่ส่งผลกระทบต่อระดับประสิทธิผลการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

2.2.1.1 นักวิชาการจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน

2.2.1.2 นักวิชาการจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน

2.2.1.3 อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการศึกษาปฐมวัยหรืออนุบาลศึกษา จำนวน 2 คน

2.2.1.4 ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นปลัดเทศบาลตำบลหรือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

2.2.1.5 ครูผู้สอนในสถานศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก
ทางการศึกษาปฐมวัย จำนวน 1 คน

2.1.2 กลุ่มเป้าหมายผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ต้นแบบเพื่อศึกษาพหุกรณีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงาน
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 ศูนย์ ได้แก่ 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลนาแห้ว อำเภอ
นาแห้ว จังหวัดเลย 2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่
จังหวัดนครราชสีมา 3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
และ 4) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดสามัคคีชัย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวใต้ อำเภอ
ศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการสัมภาษณ์ศูนย์ละ 6 คน รวมจำนวน 24 คน ได้แก่

2.1.2.1 นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหรือนายกองค์การบริหาร
ส่วนตำบล ศูนย์ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.1.2.2 ปลัดเทศบาลตำบลหรือปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
ศูนย์ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.1.2.3 ผู้อำนวยการกองการศึกษาหรือหัวหน้าส่วนการศึกษาของ
เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.1.2.4 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.1.2.5 ครูผู้ดูแลเด็ก ศูนย์ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.1.2.6 กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.2 ระยะที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับ
ประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออก-
ออกเฉียงเหนือ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม เพื่อการวิเคราะห์
องค์ประกอบเชิงยืนยัน ดังนี้

2.3.1 ประชากร ได้แก่ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน
2,884 คน ปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2,884 คน ผู้อำนวยการกองการศึกษา
หรือหัวหน้าส่วนการศึกษา จำนวน 2,884 คน หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 8,774 คน
ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 17,825 คน และประธานกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน
8,774 คน รวมทั้งสิ้น 44,025 คน

2.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน
100 คน ปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 100 คน ผู้อำนวยการกองการศึกษา
หรือหัวหน้าส่วนการศึกษา จำนวน 100 คน หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 100 คน

ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 100 คน และประธานกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น 600 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-state Sampling)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

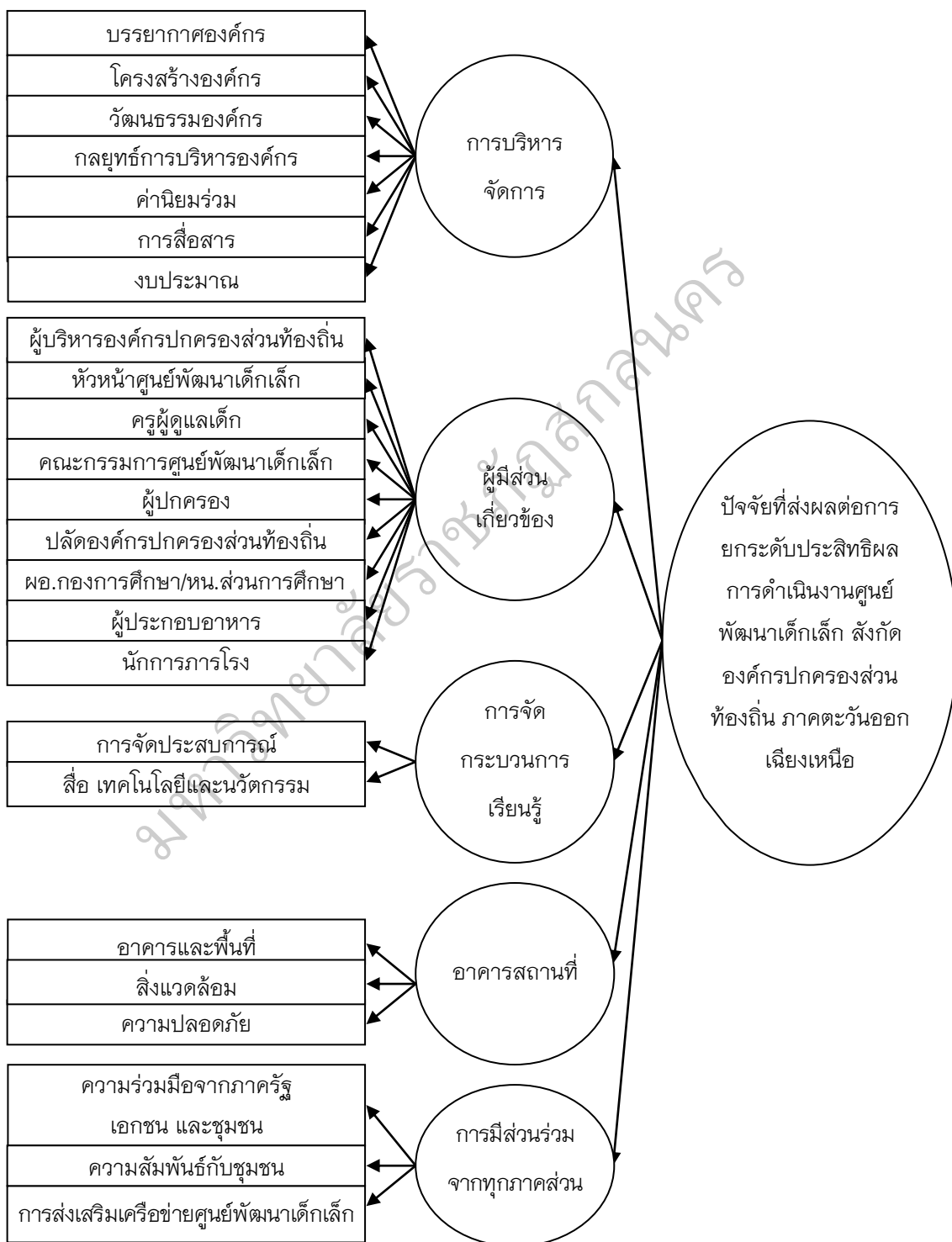
1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ Steers (1977), Fullan (1991), Levine and Lezotte (1997), Moorhead and Griffin (1998), Hurling (2000), แบงค์ (Banks, 2007), ไพบูลย์ โปธิไพโร (2544), รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2544), สำลี เก่งทอง (2545), สถาพร จินดาเดช (2546), จันทร์เพ็ญ กลับดี (2547), ปิติชาย ต้นปิติ (2547), สุชาดา สอนสมจิตร (2547), สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548), คราวุธ สังกะเพศ (2551), สมชาติ มณีวรรณ (2551), นิคาร์ตัน งามประเสริฐ (2552), ขวัญใจ สุตรัก (2553), ปริมล เขิดชู (2553), อาทิตยา ศรีธิพันธ์ (2554), นฤมล ศรีบุญเรือง (2555), ปาริชาติ ไนต์สุภา (2555), สุเทพ ปฏิมินต์ (2555), กฤษฎา ไชยศรี (2556), โกวิท โกเสนตอ (2556), จักรพงษ์ วิจิตรพงษ์ (2556), พีรพัฒน์ มุมอ่อน (2556), ศตพร ทัษณะ (2556), ผกามาศ วิโสรัมย์ (2557) และประสม มารศรี (2557)

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ อูมา สุคนธ์มาน (2545), กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2553ก), นภััสสร สว่างโคตร (2553), มยุรา วรรณเกตู (2553), ลีรัชชา วงศ์ประทุม (2553), สายฝน สกุลเดช (2554), สายสมร ปากดี (2554), สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2554), กิตติศัพท์ ใจทน (2555), สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก (2555), สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก (2555), องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งก่อ (2555), กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2556), นันทน์ภัส วงษ์ไม่น้อย และคณะ (2556), เบญจวรรณ สอนศรี (2556) และประภัสสร รัตสิงห์ (2557)

3. การศึกษากระบวนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4. การศึกษาพฤติกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ จำนวน 4 แห่ง

นำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์ปัจจัยหลัก ปัจจัยรองและปัจจัยย่อยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากนั้นนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่สนับสนุนหรือกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจหรือผลในการปฏิบัติงาน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย 6 ปัจจัยหลัก ดังนี้

2.1 ปัจจัยหลักด้านการบริหารจัดการ หมายถึง สิ่งที่ทำให้การดำเนินงานโดยทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบความสำเร็จ มี 7 ปัจจัยรอง ประกอบด้วย

2.1.1 บรรยากาศองค์กร หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของบุคคลและสิ่งแวดล้อมภายในองค์กรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) บุคลากรมีความสามัคคีกัน 2) บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 3) บุคลากรใช้หลักประชาธิปไตยในการตัดสินใจ และ 4) บุคลากรให้เกียรติและยอมรับซึ่งกันและกัน

2.1.2 โครงสร้างองค์กร หมายถึง การกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการของบุคคลในองค์กรซึ่งเกี่ยวข้องกับกรอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ภายในองค์กร มี 2 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) มีการแบ่งแยกงานตามบทบาทหน้าที่และจัดสายการบังคับบัญชาชัดเจน และ 2) มีคำสั่งมอบหมายงานในหน้าที่รับผิดชอบแก่บุคลากร

2.1.3 วัฒนธรรมองค์กร หมายถึง สิ่งที่บุคคลในองค์กรได้ตกลงปฏิบัติร่วมกันจนเป็นความเชื่อและความเข้าใจในองค์กร มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ทำงานเป็นทีม 2) อุทิศเวลาโดยปฏิบัติงานเกินเวลาปกติ 3) ดูแลและปฏิบัติต่อเด็กเหมือนบุตรหลานของตน และ 4) รักความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2.1.4 กลยุทธ์การบริหารองค์กร หมายถึง เทคนิควิธีการสำคัญในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ มี 4 ปัจจัยย่อย 1) มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทุกปีการศึกษา 2) มีการจัดทำกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม 3) มีการดำเนินงานตามปฏิทินที่วางไว้ และ 4) มีการประเมินผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์

2.1.5 ค่านิยมร่วม หมายถึง ความเชื่อและวิธีการดำเนินงานที่สมาชิกในองค์กรยึดมั่นร่วมกันว่าควรมีและควรปฏิบัติ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร มี 5 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) สร้างและรักษาชื่อเสียงของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) มีความสุภาพเรียบร้อยและพูดจาไพเราะ 3) มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน 4) ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า และ 5) แต่งกายสุภาพตามวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.1.6 การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการติดต่อเพื่อส่งผ่านข้อมูล ความคิด ความเข้าใจ หรือความรู้สึกระหว่างบุคคลในองค์กรเพื่อการปฏิบัติงานให้สำเร็จ มี 2 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) สื่อสารด้วยวิธีการหลากหลาย และ 2) สื่อสารด้วยภาษาที่ถูกต้องและเข้าใจง่าย

2.1.7 งบประมาณ หมายถึง การวางแผนและการใช้จ่ายเงินของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มี 3 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ 2) ได้รับงบประมาณทันต่อการดำเนินงาน และ 3) ใช้งบประมาณถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

2.2 ปัจจัยหลักด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง บุคคลที่มีส่วนทำให้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบความสำเร็จ มี 9 ปัจจัยรอง ประกอบด้วย

2.2.1 นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลและนายกองค์กรบริหารส่วนตำบล มี 5 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีภาวะผู้นำ 3) นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจ 4) นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และ 5) นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนักประสานงานที่ดี

2.2.2 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 7 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้มีภาวะผู้นำ 2) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการบริหารและพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก 3) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 4) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้มีความสามารถในการแก้ปัญหา 5) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้กล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจ 6) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และ 7) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้มีทักษะทางคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและการสื่อสาร

2.2.3 ครูผู้ดูแลเด็ก หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อปฏิบัติหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้แก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 5 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ครูผู้ดูแลเด็กมีคุณวุฒิตรงตามสายงาน 2) ครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ 3) ครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีทักษะทางคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และการสื่อสาร 4) ครูผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และ 5) ครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี

2.2.4 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้าใจในบทบาทของตน 2) คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3) คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้มีจิตอาสา และ 4) คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.2.5 ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็ก อาจเป็นพ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องที่ให้ความอุปการะเลี้ยงดูเด็กที่เรียนอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 3 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ผู้ปกครองเอาใจใส่ เลี้ยงดู และให้ความอบอุ่นแก่เด็ก 2) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก และ 3) ผู้ปกครองสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.2.6 ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง ปลัดเทศบาลตำบลและ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มี 3 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนักประสานงานที่ดี และ 3) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.2.7 ผู้อำนวยการกองการศึกษาหรือหัวหน้าส่วนการศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการกองการศึกษาหรือหัวหน้าส่วนการศึกษาของเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล มี 2 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) หัวหน้ากองการศึกษาหรือหัวหน้าส่วนการศึกษาเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ 2) หัวหน้ากองการศึกษาหรือหัวหน้าส่วนการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.2.8 ผู้ประกอบอาหาร หมายถึง บุคคลที่ได้รับการว่าจ้างจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้จัดทำและบริการอาหารว่างและอาหารกลางวันแก่เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 3 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ผู้ประกอบอาหารเป็นผู้มีความรับผิดชอบในการประกอบอาหารสำหรับเด็ก 2) ผู้ประกอบอาหารมีความรู้ความเข้าใจในหลักโภชนาการ และ 3) ผู้ประกอบอาหารเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคร้ายแรง

2.2.9 นักการภารโรง หมายถึง บุคคลที่ได้รับการว่าจ้างจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ทำหน้าที่ดูแลรักษา ทำความสะอาด ซ่อมบำรุง วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมภายในและรอบบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตลอดจนการรักษาความปลอดภัย มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) นักการภารโรงมีความรู้ตามบทบาท หน้าที่ และรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน 2) นักการภารโรงมีความเสียสละและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย 3) นักการภารโรงเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคร้ายแรง และ 4) นักการภารโรงเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี

2.3 ปัจจัยหลักด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการเพื่อทำให้การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบ มี 2 ปัจจัยรอง ประกอบด้วย

2.3.1 การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกด้าน ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล มี 5 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) จัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 2) หลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาเด็ก 4) มีการประเมินพัฒนาการของเด็กอยู่เสมอ และ 5) มีระบบการส่งต่อข้อมูลเด็ก

2.3.2 สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรม หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการในการการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 3 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) มีสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ทันสมัย หลากหลายและเพียงพอ 2) มีสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับวัย และ 3) มีการใช้สื่อในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

2.4 ปัจจัยหลักอาคารสถานที่ หมายถึง สิ่งก่อสร้างและอาณาบริเวณที่เอื้อหรือสนับสนุนให้การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบผลสำเร็จ มี 3 ปัจจัยรองประกอบด้วย

2.4.1 อาคารและพื้นที่ หมายถึง สถานที่ตั้ง อาคารและสิ่งปลูกสร้างของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 5 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) มีอาคารเพียงพอต่อการใช้งาน 2) อาคารมีสภาพแข็งแรง มั่นคง และปลอดภัย 3) จัดสรรพื้นที่การใช้อาคารอย่างเหมาะสม 4) มีวัสดุอุปกรณ์ในการใช้งานอย่างเพียงพอ และ 5) มีห้องน้ำสะอาดและถูกสุขลักษณะ

2.4.2 สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) แสงสว่างเพียงพอและอากาศปลอดโปร่ง 2) อยู่ห่างไกลจากแหล่งอบายมุขและมลพิษ 3) มีพื้นที่เล่นกลางแจ้งและเครื่องเล่นเพียงพอ และ 4) มีระบบการกำจัดสิ่งปฏิกูล

2.4.3 ความปลอดภัย หมายถึง การป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุ และอุบัติเหตุของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) มีการติดตั้งระบบและอุปกรณ์รักษาความปลอดภัย 2) มีมาตรการป้องกันภัย 3) มีการซักซ้อมการป้องกันภัย และ 4) มีข้อมูลหน่วยงานด้านบรรเทาสาธารณภัย

2.5 ปัจจัยหลักด้านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน หมายถึง สิ่งส่งเสริมและสนับสนุนจากภายนอกที่ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบผลสำเร็จ มี 3 ปัจจัยรอง ประกอบด้วย

2.5.1 การมีส่วนร่วมจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน หมายถึง การที่องค์กร ภาครัฐ เอกชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและสนับสนุนทรัพยากรแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ภาครัฐ เอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน 2) ภาครัฐ เอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) ภาครัฐ เอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน และ 4) ภาครัฐ เอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

2.5.2 ความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง การประสานงาน การให้บริการ และการขอรับความช่วยเหลือจากชุมชนเพื่อพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอยู่เสมอ 2) มีการออกเยี่ยมบ้านเด็ก 3) มีการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ และ 4) ให้บริการชุมชนในด้านอาคารสถานที่และอื่นๆ

2.5.3 การส่งเสริมเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง การจัดตั้งเครือข่าย และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 2 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) มีการจัดตั้งเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ 2) มีการทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ความช่วยเหลือกันทั้งภายในเครือข่ายและระหว่างเครือข่าย

3. กระบวนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามวงจร PDCA โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

3.1 การวางแผน (Plan) หมายถึง การร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยการจัดทำแผนงาน/โครงการ ปฏิทิน ปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณ และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคลากร

3.2 การปฏิบัติ (Do) หมายถึง การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามแนวทาง ที่กำหนดไว้ โดยบุคลากรผู้รับผิดชอบดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ และปฏิทินปฏิบัติงาน

3.3 การตรวจสอบ (Check) หมายถึง การประเมินผลความสำเร็จของการ ดำเนินงานว่าประสบความสำเร็จเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคใด โดยอาจประเมินเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนการดำเนินงาน ขณะดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน จัดทำรายงานผลการประเมิน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

3.4 การปรับปรุง (Act) หมายถึง การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงาน หากการดำเนินงานมีปัญหาให้ค้นหาสาเหตุและหาแนวทางการ แก้ปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม และนำผลการประเมินไปปรับปรุงในการวางแผน การดำเนินงานครั้งต่อไป

4. ประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง ผลสำเร็จในการ ดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ จำแนกออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย

4.1 ประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงาน ด้านการบริหารทั่วไป การให้บริการสนับสนุน การดำเนินงานคณะกรรมการศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.2 ประสิทธิภาพด้านบุคลากร หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านพัฒนา บุคลากรให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบย่อยดังนี้

4.2.1 คุณภาพครูผู้ดูแลเด็ก หมายถึง ความรู้ความสามารถของครูผู้ดูแลเด็ก ในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การปฏิบัติงาน ทางวิชาการ และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

4.2.2 คุณภาพหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง ความรู้ ความสามารถของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการดูแลบุคลากรและการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ งานบุคลากร การบริหารจัดการ งานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย งานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร งานการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน งานธุรการ การเงินและพัสดุ และงานอื่นที่เกี่ยวข้องและได้รับมอบหมาย

4.3 ประสิทธิภาพด้านอาคารสถานที่ หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารสถานที่ การจัดภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร และการรักษาความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

4.3.1 การพัฒนาอาคารสถานที่ หมายถึง การก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารสถานที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การจัดสรรการใช้อาคาร/ห้องบันได ประตู หน้าต่าง พื้นที่ใช้สอย ห้องน้ำห้องส้วม พื้นที่รับประทานอาหาร ห้องปฐมพยาบาล ห้องสมุด ห้องนอน เป็นต้น

4.3.2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร เช่น การมีรั้วกั้นอาณาบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การตกแต่งอาคาร การจัดทำพื้นที่เล่นกลางแจ้ง เครื่องเล่นเด็ก เป็นต้น

4.3.3 การรักษาความปลอดภัย หมายถึง มาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน

4.4 ประสิทธิภาพด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดหาและพัฒนาสื่อและนวัตกรรม และการจัดประสบการณ์ โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

4.4.1 การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ การจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร

4.4.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การเขียนแผน การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมิน และการวิจัยในชั้นเรียน

4.4.3 การจัดหาและพัฒนาสื่อและนวัตกรรม หมายถึง การจัดเตรียมสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดประสบการณ์แก่เด็ก

4.4.4 การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมประจำวันแก่เด็กตามช่วงวัย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ

4.5 ประสิทธิผลด้านชุมชน หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การระดมทรัพยากรทางการศึกษา และการส่งเสริมเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

4.5.1 การประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง การติดต่อสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับทุกภาคส่วน

4.5.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หมายถึง องค์การภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน ประเมินผล และร่วมยินดีในความ สำเร็จ

4.5.3 การระดมทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึง องค์การภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้การส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น เงิน วัสดุ สิ่งของอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี ตลอดจนจรรยาบรรณของท้องถิ่น

4.5.4 การส่งเสริมเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง การให้ความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.6 ประสิทธิผลด้านคุณภาพเด็ก หมายถึง ผลการพัฒนาเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านพัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านสติปัญญา โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

4.6.1 พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมตามขั้นพัฒนาการด้านร่างกายได้อย่างเหมาะสมกับวัย มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางร่างกาย เริ่มต้นจากส่วนบนไปสู่ส่วนล่าง และจากแกนกลางไปสู่ส่วนข้าง การพัฒนาทักษะทางการเคลื่อนไหวร่างกายทั่วไปไปสู่การเคลื่อนไหวแบบเจาะจง และมีพฤติกรรมที่สามารถดูแลสุขอนามัยและความปลอดภัยของตนเองได้เหมาะสมตามวัย

4.6.2 พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ หมายถึง เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกตามขั้นพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจได้อย่างเหมาะสมตามวัย มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกจากการรับรู้ความรู้สึกทั่วไปสู่ความรู้สึกที่ละเอียดลึกซึ้ง จากการรับรู้ความรู้สึกของตนเองไปสู่การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น

4.6.3 พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกตามขั้นพัฒนาการด้านสังคมได้อย่างเหมาะสมกับวัย สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กติกาของสถานศึกษาและสังคมในสิ่งที่ตั้งถาม บอกเหตุผลสะท้อนความเข้าใจได้ว่าการกระทำใดถูกหรือผิด สามารถติดต่อและสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น และปรับตัวจากการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การพึ่งพาตนเอง เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ตามวัย

4.6.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกตามขั้นพัฒนาการด้านสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมกับวัย มีการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางการรู้คิด โดยพัฒนาจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการรู้จักคิดเชิงรูปธรรมไปสู่ความเข้าใจในการใช้สัญลักษณ์ และการคิดเป็นนามธรรม รวมถึงการพัฒนาความคิดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่การคิดที่มีเหตุผลและสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ตามวัย

5. เด็กเล็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 2-5 ปี ที่เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

8. นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

9. การศึกษาพหุกรณี (Multi-case Studies) หมายถึง การศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของบุคคล กลุ่มคน หน่วยทางสังคม สถาบัน หรือสถานการณ์ ตั้งแต่ 2 กรณีขึ้นไป เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ

10. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis; CFA) หมายถึง การตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

11. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง จังหวัดกาฬสินธุ์, ขอนแก่น, ชัยภูมิ, นครพนม, นครราชสีมา, บึงกาฬ, บุรีรัมย์, มหาสารคาม, มุกดาหาร, ยโสธร, ร้อยเอ็ด, เลย, ศรีสะเกษ, สกลนคร, สุรินทร์, หนองคาย, หนองบัวลำภู, อำนาจเจริญ, อุตรดิตถ์ และอุบลราชธานี